

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-12

Аймаг / дүүрэг:
Сум
Сургууль:
Анги: Бүлэг:
Овог:
Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 80 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн сул зайд бичиж тэмдэглэнэ.

Эргэж очих эх оронтой хүндээ би...

Манай Монголд бол тамгатай цаас юу ч биш. Харин хэдэн зууны өмнөх Чингис хааны "Алтан гэрэг"-ээс өгсүүлээд улаан шугамтай дардас, тамга тэмдэг бүхий цаас дор олон амьтан толгой бөхийлгөн, хүлээн авч, магадлан итгэмжилж, даган мөрдөж байсан цаг хэдийн түүх болон үлджээ. Харин тамгатай цаасны үнэ цэн, сүр хүчийг манайхан гадаад орны элчин сайдын яамдын босгыг элээж сэтгэл түгшин бас догдлон байж даруулж авсан виз хэмээх хүчтэй эдээр гүн мэдэрдэг цаг иржээ. Виз гарлаа. Бөөн баяр. Орон байр, эд хогшлоо барьцаалан, эсвэл ах дүү, хамаатан саднаасаа гүйж гувшин ам шүдээрээ тангаргалан байж хэдэн цаас олоод харийн орныг зорих монголчуудын цуваа үл тасарна. Гааль дээр ирээд тасхийтэл дарах тамганы дуунаар сая л сэтгэл амсхийн харийн орны хилийн дээс алхах авч бүх юм санаснаар болохгүй. Гадаад оронд бичиг баримт гэгч өнөөх тамгатай цаасны сур хүч, дарангуйлал дор амьдралын төлөө ёстай л үзэж тарна даа. Ёс ёмбогор, төр төмбөгөрөө гэж... Гадаадад хулхидаж болохгүй, хуурамч бичиг цаас үйлдэж болохгүй, танил талаараа яриуулж болохгүй, архи дарс, мөнгө төгрөг өгч аргалж болохгүй, тогос шиг гоёж, хөхөө шиг донгodoод ч болохгүй олон юм бий. Гагц хуулийн дагуу бүх юм шийдэгдэнэ. Бид аль болох хуулийн гадуурх нүх сүвийг хайж эхэлнэ. Одоо таны унших зүйл бол тамгатай цааснаас эхтэй монгол эмэгтэйн үнэн түүх юм.

Чи Ази хүн

Налчгар хамартай, онигор нүйтэй, шар арьстай, намхан нуруутай би Ази хүн. Ази дотроо Төв Азийн цээжинд нутагтай жирийн нэгэн Монгол эмэгтэй. Намайг Нараа гэдэг. Амьдралын мөр хөөж наанадаж өөрийгөө цаанадаж газар дээрх ганц охиноо сайн сайхан явуулах гэж баруун Европын нэгэн орныг зорьсон нэгэн. Би орос, англи хэлний багш, сүүлд нь амьдралын шаардлагаар нягтлан бодох мэргэжил эзэмшсэн, Орос, Монголд гурван дээд сургууль төгссөн. Олон газар ажиллаж байсан. Энэ дундаас НҮБ-ын төсөл дээр ажиллахдаа их зүйлийг сурч, мэдэж авсан билээ. Үүндээ дулдуудсан би бээр баруун Европод зохих түвшний ажилд орно гэж найдаж байсан юм. Гэтэл бүх юм санаснаар болсонгүй. Энд ажилд ороход олон зүйлийг шаарддаг аж. Ажиллах эрх, визний төрөл, барууны орнуудад ажилласан туршлага, урьд нь ажиллаж байсан ажлын тодорхойлолт гээд бас ярилцлагад орж байж ажилд орох эсэхээ шийдүүлэх. Хамгийн эхний бэрхшээл бол би Ази хүн. Бусад бүх үзүүлэлт маань тус тас байсан ч Ази болохоороо миний нэр хүнд, боловсрол, эзэмшсэн мэргэжил маань нөгөө хошин шог дээр гардаг шиг газар дээр шороо бужигнуулаад л унана гэсэн үг. Хэдийгээр чи Ази гэж хэлээгүй ч ярилцагчдад нүүр хэлээд өгнө. Олон бэрхшээл туулж байж цэцэрлэгт багшаар орлоо. 9 сар энэ ажлыг хийлээ. Дараа нь нэгэн банкинд "reception" хийв. Цалингаас цалингийн хооронд амьдарч, бас өрөө дарах гэж хуруу хумсаа хуйхлахаас наагуур хэдэн цаас илүүчилж монгол руу илгээнэ. Тэгээд ажлаа солих гээд энд тэндгүй анкет бөглөж ажлын зараас салдаггүй байлаа. Хэд хэдэн газар ярилцлага өгснөөс хойш туршлага суугаад авлаа. Тэгж байгаад бас нэг газар ажилд орсон юм.

Бороотой өдөр ба асгарсан нулимс

Шинэ ажил маань машины стерео хөгжим, дохиоллын систем, цахилгааны гэмтэл, засдаг жижиг компани юм. Эзэн нь Иран хүн. Энд 30 жил амьдарч, эндхийн иргэнтэй гэр бүл болсон аж. Миний виз оюутных учир эндхийн хуулиар долоо хоногт 20 цаг л ажиллах ёстай. Өмнөх ажил маань энэ хуулийг яс баримталдаг байсан юм. Харин шинэ эзэн намайг бүтэн цагаар ажиллахыг зөвшөөрч, харин цалинг хамгийн доод жишигээр тогтоолоо. Амралтын өдрийн мөнгийг төлж байгаа нь их юм. ... Менежер бусгүй нь аятайхан ааштай, барууны ховор эмэгтэй. Харин эзэн бол цаг үргэлж хажууд минь зогсоод хийж байгаа юмыг маань нүд алдалгүй харж, болж л өгвөл уурлах гээд байдаг хүн. ... Нэг удаа ажлынхаа агуулахыг янзалж шороо тоосыг нь арчихдаа нэг муу хуучин алчуур байсныг нь энүүгээр ер яахав дээ гэж бодоод хаяж орхисон юм. Гэтэл маргааш нь босс миний алчуур яасан гээд л нүд амаа гурвалжуулаад уурлан нэхэж гарлаа. Би гэрээсээ шинэ алчуур авчирч өгч санаагий нь амраасан юм. Энэ явдал сэтгэлд минь нэг хар цэг буулгасан юм. Дараа нь бүр ч хачин юм болов. Дарга надаас 5 мянган еврогийн чекийг "Чи банкинд хийсэнгүй" гэж нэхэж гарлаа. Би "Та надад өгөөгүй" гэсэн чинь бүр галзуурахаас наахнуур юм болов. Том нүд, сахал самбаатай, муухай харцтайг ч хэлэх үү, цамнааж гарлаа. Харин менежер хүүхэн даргын шүүгээг нэгжиж байж олох нь тэр. Хэрэв олдоогүй бол яана аа... Арай ч дээ гэж бодонгутуу цээж рүү нэг юм өгсөөд ирлээ. Менежер миний байдлыг ойлгон "Чи салхинд гараад ир. Битгий наашаа яараарай" гэж хэлэв. Гадаа бороо орж байлаа. Би асгартал уйлан явлаа. Бороо, нулимс хоёр минь холилдон энгэр рүү урсана. Заримдаа ам руу орно. Борооны ус амтгүй, харин миний нулимс шорвог байсан. Миний дургүй, зэвүү хоёр дээд цэгтээ хүрч би өөр ажил хайж эхэллээ. Ингээд л бас л ажил хайх, ажилгүй байхын олон бэрхшээл амсан байж нэгэн банкинд нягтлан бодогчоор орсон.

Тамгатай цааснаас болж сарнисан хайр

...Би хүн амьтантай танилцаж үерхэхийг хүсэж байлаа. Гэвч сэтгэлд таалагдах хүн таарахгүй л байв. Нэг талаар Европчуудын сэтгэлээ биднээс огт ондоо. Хамгийн гол юм нь үзэл бодол, танин мэдэхүйн их ялгаа байлаа. Нэг удаа “Энэ чинь Ази бүсгүй юу” гэсэн дуу ард гараход эргэж харвал нүдэнд дулаанхан эр зогсож байлаа. Санамсаргүй танилцлаа. Ярьж хөөрлөө, бүжиглэлээ. Тэрээр Шведээс ирсэн аж. Лондонд ажилладаг юм гэнэ. ...Тэр өдрөөс хойш бид хоёр байнга утсаар ярьж, амралтын өдрүүдийг хамтдаа өнгөрөөдөг боллоо. Майкл ажлын шаардлагаас болж Лондонгоос нүүх боллоо. Хоёр сар тутам нэг удаа ирж байх юм гэнэ. ...Цаг хугацаа ч харvasан сум шиг л өнгөрч байлаа. Би дотроо ханьсахын хүсэлд автан түүнийг надтай гэрлэнэ гэж боддог байв. Гарал, үүсэл, хэл ус, ёс заншил, шашин шүтлэг өөрч намайг ойлгож, хайлаж байгаад нь би баярладаг байсан. Нэг удаа ресторанд хооллонгоо ярилцаж байтал надаас “Чи визээ янзлуулсан уу” гэж асуулаа. Би огт юм бодолгүйгээр “Үгүй ээ. Одоо ч бараг л харлалаа” гэж хэлтэл царай нь хачин болоод явчихав. Тухайн үедээ би юу ч анзаарсангүй. Маргааш нь тэр “Чиний бичиг баримт зөрчилтэй учраас би чамтай цаашид холбоотой байж чадахгүй нь гэж хэлсэн юм. Учир шалтгаанаа тоочоод ойлгосонгүй. Намайг гэмт хэрэгтэн шиг л санаж байв. Бид хоёрын сэтгэлгээний ялгаа үүн дээр маш тод илэрсэн. Байгалийн үзэсгэлэн, миний цээжин доторх гуниг хоёр даанч эрс тэс болж билээ. ...Тэр өөр бүстгүйд сүй тавьсан. Бид хоёр холбоогоо бүрмөсөн тасалсан. Богинохон боловч сайхан хайрын минь эзэн тамгатай цаасаар намайг дүгнэсэн юм.

Эргэж очих эх оронтой хүндээ би

Би ганц охиноо яаж ийж байгаад энд аваад ирсэн. Сайхан байна. Мөнгөө хямгатай зарцуулж, хурааж байгаад Монголдоо нэг аятайхан байр худалдан авна. Энэ бол охин бид хоёрын ойрын зорилго. Хэтийн зорилго охиндоо сайн боловсрол олгож, монголдоо хэрэгтэй, өөрт нь түшигтэй, амьдралд хэрэгтэй мэргэжил эзэмшүүлэх. Эндээс нэг л нартай өдөр эх орондоо харина, ээж авв элгэн садандаа очно гэж боддог. Ямар ч байсан эргэж очих эх оронтой хүндээ би. Надад энэ оронд ажиллаж амьдрахыг зөвшөөрсөн тамгатай цаас нь байхгүй ээ... /Д. Уранзул/

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ. УНШИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

Эхийг задлан шинжлэх даалгавар

[25 оноо]

1. Эхний цогцолборт буй эдгээр хэлцийн утгыг тайлбарлаарай.

[6 оноо]

- Олон амьтан толгой бөхийлгөх-
- Босгыг элээх-
- Ам шүдээр тангараглах-
- Сэтгэл амсхийх-
- Ёс ёмбогор, төр төмбөгөр-
- Тогос шиг гоёж, хөхөө шиг донгодах-

2. Учир шалтгааныг тайлбарлаарай.

[8 оноо]

- Тас хийх тамганы дуунаар сая л сэтгэл амсхийсний учир-
- Нараа хэмээх бүсгүй барууны орныг зорьсон шалтгаан-

- Барууны оронд ажиллахад тулгардаг хамгийн анхны бэрхшээл-
.....
 - Баруун Европод зохих түвшний ажилд орно гэж бодож байсны учир-
.....
 - Нараа ажлын зараас салдаггүй байсны шалтгаан-
.....
 - Долоо хоногт оюутныг 20 цагаас дээш ажиллуулдаггүй шалтгаан-
.....
 - Иран эзний цаг үргэлж хажууд байгаад байдгийн шалтгаан-
.....
 - Бүсгүй бас оройн цагаар ажилладгийн шалтгаан-
.....
3. Асуултад жишээ баримтаар нотлон хариулаарай. [4 оноо]
- Налчгар хамартай, онигор нүдтэй, шар арьстай, намхан нуруутай Нараа хэмээх Монгол бүсгүй боловсрол болоод ажлын ямар туршлагатай вэ? Эхээс олж бичээрэй.
 - Нараагийн шинэ ажлын эзэн Иран, машины стерео хөгжим, дохиоллын систем, цахилгааны гэмтэл, засдаг жижиг компани удирддаг бөгөөд яагаад Европод суурьшсан бэ? Түүнийг баталсан жишээ баримтыг олж бичнэ үү?
 - Швед запуу гарал, үүсэл, хэл ус, ёс заншил, шашин шүтлэг өөр бүсгүйг ойлгож, хайлрлаж байгаа ч тийм сайхан харьцааг юу тасалсан бэ? Нотлох жишээ баримтыг олж бичээрэй?

- Ээж охин хоёр ойрын болон хэтийн ямар зорилго тавьсан бэ? Түүнийг жишээ баримтаар батлан бичнэ үү?

.....
.....
.....
.....

4. Ялгааг эхтэй холбож тайлбарлаарай. [2 оноо]
Манай Монголд бол тамгатай цаас юу ч биш -

Гадаадад хулхидаж болохгүй-

5. Дараах санаанаас нэгийг сонгон мэдрэмж, үзэл бодлоо /нэг цогцлолбороор/ бичнэ үү?
[5 оноо]

- Ажиллах эрх, визний төрөл, барууны орнуудад ажилласан туршлага, урьд нь ажиллаж байсан ажлын тодорхойлолт гээд бас ярилцлагад орж байж ажилд орох эсэхээ шийдүүлэх. Хамгийн эхний бэрхшээл бол би Ази хүн.
 - “Чиний бичиг баримт зөрчилтэй учраас би чамтай цаашид холбоотой байж чадахгүй нь гэж хэлсэн юм. Учир шалтгаанаа тоочоод ойлгосонгүй. Намайг гэмт хэрэгтэн шиг л санаж байв. Бид хоёрын сэтгэлгээний ялгаа үүн дээр маш тод илэрсэн
 - Эндээс нэг л нартай өдөр эх орондоо харина, ээж аав элгэн садандаа очно гэж боддог. Ямар ч байсан эргэж очих эх оронтой хүндээ би. Надад энэ оронд ажиллаж амьдралж зөвшөөрсөн тамгатай цаас нь байхгүй ээ...

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ. БИЧИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

“...Гадаа бороо орж байлаа. Би асгартал уйлан явлаа. Бороо, нулимын хоёр минь холилдон энгэр рүү урсаны. Заримдаа ам руу орно. Борооны ус амтгүй, харин миний нулимын шорвог байсан” санааг ургуулан бодоод баримт жишээ ашиглан гарчиг өгч, сонирхолтой эх зохион бичээрэй. Үгийн тоо 250-300 /25 оноо/

Засагч багш нарт зориулав